

SUCCESVOL NIEUW BROEDGEVAL

EEN MOOI CADEAU VOOR 20 JAAR

De grauwe klauwier was ooit een vrij algemene broedvogel in Vlaanderen. In de tweede helft van vorige eeuw kende de soort echter een sterke achteruitgang. Ondanks een voorzichtig herstel in Europa sinds de jaren '80, nam de soort in Vlaanderen verder af en in 1998-1999 werd de grauwe klauwier hier officieel als uitgestorven beschouwd. Maar vandaag is er weer hoop: in Wallonië en Limburg is de grauwe klauwier aan een bescheiden opmars bezig en ook in Vlaams-Brabant doet de soort opnieuw voorzichtig haar intrede. Dit jaar werd voor de tweede keer sinds decennia een broedgeval waargenomen in het oosten van de provincie. En niet zomaar ergens in de provincie, neen, hier bij ons in Hoegaarden/Boutersem in het Natuurpunt-gebied Mene-Jordaan dat stapje voor stapje sinds 1996 wordt uitgebouwd.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier (*Lanius collurio*) is in vele opzichten een bijzondere broedvogel. Zijn zwarte masker, grijze kop en roodbruine rug maken hem onmiskenbaar. De soort voedt zich meestal met grote insecten als hommels, sprinkhanen en loopkevers. Af en toe durft hij zich ook wel eens te wagen aan wat grotere prooien als muizen, hagedissen of jonge vogels die hij op de doorn van een struik vastprijkt en vervolgens met zijn haaksnavel verscheurt. Dat leverde hem in het verleden bijnamen als negendoder, braamspelder of doornprikker op.

Grauwe klauwieren prefereren gevarieerde, structuurrijke landschappen waarbij korte en lange vegetaties elkaar afwisselen en verspreide (doorn)struwelen dienst doen als uitkijkpost en nestlocatie. De vegetatie dient daarbij voldoende open en soortenrijk te zijn indien de klauwier voldoende voedsel wil vinden. De soort zal je dan ook voornamelijk in extensief beheerde landschappen terugvinden. Helaas is door de intensivering van de landbouw en de toenemende verstedelijking de voorbije decennia heel wat geschikt habitat verdwenen en kreeg de soort zware klappen. Momenteel staat ze als 'met uitsterven bedreigd' op de Vlaamse Rode Lijst en geniet ze ook Europese bescherming. Gelukkig lijkt de soort in België aan een voorzichtige vooruitgang bezig. Natuurgebieden als Mene-Jordaan vormen daarbij uiterst belangrijke stapstenen die de populatie kansen op herstel bieden.

De groei van Mene-Jordaan

In 1996 werd een eerste akte getekend: in de de 'Vroente' in Hoksem werden enkele percelen aangekocht. Dit natuurgebied groeide door de inzet van de vrijwilligers verder uit tot een naar Vlaamse normen groot natuurgebied van nu 110 ha. Het strekt zich uit in de vallei van de Jordaan- en de Fonteinbeek van de Doornstraat in Honsem (Boutersem), de Domstraat nabij de kerk van Willebringen (Boutersem) en van Babelom (Meldert/Hoegaarden aan de Babelombeek) tot aan de samenvloeiing met de Mene, en van de kerk van Meldert (Hoegaarden) tot aan de dorpskern van Hoksem (Hoegaarden). Voor de uitbouw van het natuurgebied moesten wel eerst verschillende horden genomen worden. De belangrijkste waren: het opstarten van natuurbeheer met de opmaak van het beheerplan, het aaneenrijgen van een hele mozaïek van percelen tot één geheel, het opbrengen van de aanzienlijke restfinanciering, het laten erkennen als natuurgebied, het uitvoeren van het beheer. Kwamen daar nog bij: het omzetten van bouwzone achter de kerk in Meldert naar natuurgebied, de buffering in het kader van de ruilverkaveling Hoegaarden en het blijven opkomen voor het niet verharderen of betonneren van de aangrenzende wegen in de ruilverkaveling Hoegaarden en nu Willebringen. Kortom een berg geëngageerd dagdagelijks vrijwilligerswerk van een hele ploeg binnen Natuurpunt Velp-Mene.

VAN GRAUWE KLAUWIER

NATUURBEHEER MENE-JORDAAN (HOEGAARDEN/BOUTERSEM)

Resultaten door natuurbeheer

Het resultaat van 20 jaar natuurbeheer door en met vrijwilligers mag gezien worden. Het gebied is een mozaïek van afwisselend graslanden, moerassige ruigten en moerassen, bossen en bosontwikkeling. Het herstel van structuurrijke en bloemrijke graslanden leidde tot belangrijke groeiplaatsen van Rode Lijstsoorten als moeraszoutgras (belangrijkste binnenlandse populatie in Vlaanderen), brede orchis (drie recent uitbreidende groeiplaatsen met in 725 bloeiende orchideeën), paddenrus. Verder vestigden zich ook soorten van kalkrijke droge graslanden: marjolein, donderkruid, beemdtkroon, kruipend stalkruid, graslathyrus... En die trokken op hun beurt insecten, vlinders, sprinkhanen,... aan, en die maakten de terugkeer van nog andere soorten mogelijk. Zo konden in het Mene-Jordaancomplex recent ook de ringslang en de waterspitsmuis worden waargenomen.

De grauwe klauwier: kers op de taart

Nadat in 2013 in Hoeleden een eerste geslaagd broedgeval werd waargenomen, werd in 2015 door Natuurpunt Studie een bijzonder natuurbeschermingsproject met de steun van de provincie Vlaams-Brabant op poten gezet waarbij een heuse inventarisatieactie werd opgestart voor deze zeldzame broedvogel in Oost-Brabant. Na vele uren zoeken in natuurgebieden verspreid over de regio, werd op 20 juni door een wandelaar een koppeltje grauwe klauwier gemeld in het natuurgebied Mene-Jordaan. Het startsein om het gebied nauwer in het oog te houden.

Spannende dagen in juli

De eerste melding werd al gauw bevestigd. Met een team werd het broedgeval van op veilige afstand bijna dag na dag opgevolgd. Waarnemingen van het mannetje dat het vrouwtje voerde terwijl ze op de eieren aan het broeden was, verraadde de nestlocatie. Dan was het wachten tot ook het vrouwtje mee kwam jagen en voedselvuchten begon uit te voeren. Met een telescoop kon vanop een veilige afstand alles gadegeslagen worden. Met vier piepende bekjes leek het een succesvol broedsel te worden. Om verstoring te vermijden en het broedende koppel alle kansen te geven, werden de waarnemingen op www.waarnemingen.be onder embargo geplaatst en werd het broedgeval stil gehouden. Op 20 juli verlieten de jongen het nest, eerst enkel in het struweel en al vlug iets verder. Uiteindelijk zijn er drie vogels uitgevlogen. Na

het succesvol broedgeval in Hoeleden is dit het tweede broedgeval in 40 jaar in Vlaams-Brabant.

Er is meer nodig

Met drie jongen die uitvliegen is alvast een eerste stap gezet in het herstel van de soort in de regio. Maar de jonge vogels hebben nog een hels jaar vol gevaar voor de boeg: een lange trektocht naar het overwinteringsgebied en terug. Met een overlevingskans van 1 op 4 in het eerste jaar zijn de drie uitgevlogen jongen statistisch niet voldoende om de populatie in stand te houden, laat staan te doen toenemen.

Verdere inrichting en uitbreiding van het natuurgebied en opvolgen ruilverkaveling Willebringen

Zaak is nu het verder versterken en inrichten van het natuurcomplex. Daartoe rekenen we op de uitbreiding met de gradiënt- en buffergebieden zoals voorzien in het goedgekeurde structuurplan van de ruilverkaveling Willebringen die nu in uitvoering is. We zullen er ook moeten op toezien dat de onverharde en semi-onverharde wegen uit dat goedgekeurde structuurplan bij de uitvoering niet wijzigen in betonwegen zoals in de eerste fase van de geplande werken elders binnen het ruilverkavelingsgebied gebeurde (zie *Ruilverkaveling Willebringen neemt valse start* in de bijdrage Natuurpunt Velpe-Mene, p. 22 van dit tijdschrift).

Met de realisatie van de gradiënt- en buffergebieden en behoud van onverharde wegen die voldoende rust bieden, kan dit groot en aaneengesloten gebied de thuis worden voor een belangrijke populatie van deze zeldzame broedvogel en uiteraard ook van andere soorten.

De ontwikkeling van het natuurgebied Mene-Jordaan oefent een grote aantrekkingskracht uit op de inwoners en de recreanten maar ook op tal van natuurliefhebbers.

Het natuurgebied Mene-Jordaan bezoeken kan het hele jaar door. Er is een prachtig wandelparcours uitgestippeld met startplaats aan de kerk van Meldert.

www.natuurpunt.be/natuurgebied/mene-jordaanvallei

